

Asia C-289/19**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

9.4.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Gerechtshof Den Haag (Alankomaat)

Ennakkoratkaisupyyntöpäätöksen tekemispäivä:

2.4.2019

Valittaja:

Dexia Nederland BV

Vastapuoli:

Z

Pääasian menettelyn kohde

Pääasia koskee kuluttajan asemassa olevan Z:n ja pankkitoimintaa harjoittavan Dexia Nederland BV:n oikeudellisen edeltäjän (jäljempänä Dexia) välistä kahta arvopaperikauppojen rahoittamista varten tehtyä leasing sopimusta. Riidanalaista on se, mitä määrää Dexialla on oikeus vaatia leasing sopimusten päätyttyä ennaikaisesti. Erityisesti kyse on siitä, mitä säännöstöä sovelletaan arvopaperileasing sopimuksen loppuselvitykseen, kun kyseessä oleva sopimusehto on todettu kohtuuttomaksi.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Tämä SEUT 267 artiklan perusteella esitetty ennakkoratkaisupyyntö koskee kysymystä, voiko sellaisen ehdon käyttäjä, joka on (kansallisessa tuomioistuimessa) todettu kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetussa neuvoston direktiivissä 93/13/ETY tarkoitetuksi kohtuuttomaksi ehdoksi, vedota dispositiiviseen oikeudelliseen säännökseen, jos kohtuuttomaksi

todettu ehto osoittautuu kuluttajalle edullisemmaksi kuin dispositiivinen kansallinen säännös.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Voiko sopimuspuoli, joka käytti pätemättömäksi todettua kohtuutonta ehtoa, jonka mukaan kuluttajan on maksettava korvaus, jos hän ei noudata sitoumuksiaan, vedota lakisääteistä vahingonkorvausta koskevaan dispositiiviseen säännökseen?

2. Onko tähän kysymykseen vastattaessa merkitystä sillä, onko korvaus, jota lakisääteistä vahingonkorvaussäännöstöä sovellettaessa voidaan vaatia, yhtä suuri, pienempi vai suurempi kuin pätemättömäksi todetun ehdon mukainen korvaus?

Viittaukset unionin oikeussääntöihin

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY

Viittaukset kansallisiin oikeussääntöihin

Siviililaki (burgerlijk wetboek): 6:101, 6:233 ja 6:277 §

Vanha siviililaki (oud burgerlijk wetboek): 7A:1576e §:n 2 momentti

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Esillä oleva asia koskee Alankomaissa 1990-luvulla ja 2000-luvun alkuvuosina kuluttajille laajassa mittakaavassa tarjottuja arvopaperileasingsopimuksia, joiden yhteydessä tehtiin sijoituksia lainarahalla. Tuotteen olennainen sisältö oli, että velallinen (yleensä kuluttaja) lainasi pankilta tietyksi ajanjaksoksi rahaa (jäljempänä pääoma) ja pankki osti tällä rahasummalla kyseiselle velalliselle hänen lukuunsa osakkeita. Osakkeet pysyivät pankin omistuksessa, kunnes laina oli maksettu takaisin, mutta mahdollinen osinko maksettiin velalliselle. Velallinen maksoi lainatusta määrästä sopimuksen voimassaoloaikana kuukausittain korkoa ja joissakin tapauksissa myös lyhennystä (jäljempänä kuukausierä). Voimassaoloajan päättyessä osakkeet myytiin ja velallinen sai osakkeiden tuoton, kun siitä oli ensin vähennetty jäljellä oleva pääoma ja mahdolliset erääntyneet kuukausierät. Koska sijoitukset tehtiin lainarahalla, jo suhteellisen pienellä alkupääomalla (korko ja mahdollinen lyhennys) oli mahdollista hankkia suhteellisen suuri osakesalkku. Lisäksi useissa tapauksissa voimassaoloaikana maksettiin vain korkoa ja pääoma lankesi maksettavaksi vasta arvopaperileasingsopimuksen päättyessä. Vähäisellä alkupääomalla saattoi saada suhteellisen suuren positiivisen mutta myös suuren negatiivisen tuoton, mistä käytetään nimitystä vipuvaikutus (*leverage*). Tällainen

arvopaperileasingjärjestelmä oli Alankomaissa houkutteleva, ei ainoastaan arvopaperimarkkinoiden nousun vuoksi, vaan myös veroetujen ansiosta: kuukausittainen korko voitiin ottaa tuloverotuksessa huomioon vähennyksenä, ja osakkeiden arvonnousu oli verotonta. Kun tämän vuosisadan alussa talous takerteli, korkovähennys poistettiin ja osakemarkkinat romahtivat, arvopaperileasingsopimukset osoittautuivat erittäin riskialttiiksi. Ne johtivat monissa tapauksissa jäännösvelkaan, koska osakkeiden myyntihinta ei riittänyt lainan takaisinmaksuun.

- 2 Esillä olevassa asiassa Z oli tehnyt 17.3.2000 kaksi tällaista arvopaperileasingsopimusta, joista kummankin voimassaoloaika oli 120 kuukautta. Toisena sopimuspuolena oli Dexian oikeudellinen edeltäjä. Kummankin sopimuksen mukainen leasingsumma oli kokonaisuudessaan 49 507,66 euroa [ostohinta (pääoma) 22 102,06 euroa ja maksettavat korot yhteensä 27 405,60 euroa]. Sopimukseen sovellettiin ”Legio-Lease-arvopaperileasingin erityisiä ehtoja” (Bijzondere Voorwaarden Effecten Lease van Legio-Lease, jäljempänä erityiset ehdot).
- 3 Arvopaperileasingsopimusten perusteella Z:n oli maksettava kummankin sopimuksen osalta ensimmäisten 36 kuukauden aikana kuukausittain 503,28 guldenia (228,38 euroa) korkoa ja seuraavien 84 kuukauden ajan vuosittain 12,4 prosenttia ostohinnasta, siten että maksettavaan määrään tehtiin mahdollisesti osakepaketin keskimääräiseen arvonnousuun perustuva vähennys. Pääoma oli maksettava takaisin arvopaperileasingsopimuksen sovitun voimassaoloajan (120 kuukauden) päättyessä. Z maksoi kahden sopimuksen kuukausierinä yhteensä 33 911,69 euroa. Kun määrästä vähennetään osakkeista saatu osinko, kahden sopimuksen nettosijoitukseksi tulee 25 725,37 euroa.
- 4 Dexia päätti Z:n kanssa tehdyt arvopaperileasingsopimukset vuonna 2006 ennenaikaisesti, koska Z:lla oli maksuja rästissä. Ennakkoratkaisukysymysten kannalta kyseinen kansallisen oikeuden mukainen päättäminen voidaan rinnastaa sopimuksen purkamiseen. Dexia laati arvopaperileasingsopimuksia koskevan loppulaskelman.

Laskelmassa sovellettiin erityisten ehtojen 6 ja 15 kohtaa. Niissä määrätään seuraavaa:

”6. Jos (a) velallinen laiminlyö kirjallisen huomautuksen jälkeen edelleenkin yhtä tai useampaa kuukausierää koskevan maksuvelvollisuutensa tai jonkin muun tästä sopimuksesta taikka muusta vastaavasta leasingopimuksesta johtuvan velvollisuutensa tai (b) velallinen hakee velkajärjestelyä tai hänet asetetaan konkurssiin, pankilla on oikeus päättää tämä sopimus ja kaikki muut vastaavat leasingopimukset välittömästi ja vaatia kaikkien tämän sopimuksen kaltaisten voimassa olevien leasingopimusten mukaisten jäljellä olevien leasingsummien maksamista kokonaisuudessaan sekä myydä arvopaperit valitsemanaan ajankohtana pörssissä tai muulla tavoin. Pankki vähentää myynnistä saatavan

tuoton summasta, jonka velallinen on pankille velkaa. Pankki maksaa mahdollisen positiivisen saldon tällöin velalliselle.”

”15. – – Jos sopimus puretaan, velallisen saatava vastaa määrältään arvopapereiden myyntiarvoa purkamispäivänä vähennettynä sovitusta kokonaisleasingsummasta jäljellä olevan maksamattoman osan nykyarvolla. Nykyarvo lasketaan siviililain 7A:1576e §:n 2 momentin mukaisesti.”

5 (Vanhan) siviililain 7A:1576e §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”1. Ostajalla on aina oikeus maksaa yksi tai useampi seuraava ostohinnan erä ennaikaisesti.

2. Jos hän maksaa koko jäljellä olevan maksettavan määrän ennaikaisesti yhdellä kertaa, hänellä on oikeus vähennykseen, joka lasketaan viitenä sadasosana vuotta kohden jokaisesta ennaikaisesti maksetusta erästä.”

6 Näiden loppulaskelmien mukaan velallisen maksettavaksi tuli (laskettuna siviililain 7A:1576e §:n 2 momentin mukaisesti 5 prosentin vuosivähennystä soveltaen) sovitusta pääomasta jäljellä olevan osan nykyarvo vähennettynä osakkeiden myyntihinnalla (erityisten ehtojen 15 kohta) ja lisäksi erityisten ehtojen 6 kohdan perusteella jäljellä olevien kuukausierien nykyarvo. Dexian 3.10.2006 laatiman laskelman mukaan Z oli kummankin sopimuksen jäljellä olevien kuukausierien osalta Dexialle 8 607,22 euroa velkaa. Dexian loppulaskelmien mukaan Z:n maksettavaksi tulevat määrät (jäljempänä jäännösvelka) olivat 7 682,36 euroa ja 8 107,17 euroa. Määrät muodostuivat olennaisesti jäljellä olevasta pääomasta ja jäljellä olevista 41 kuukausierästä, kun summista oli vähennetty osakkeiden myyntiarvo.

7 Hoge Raad (ylin tuomioistuin) katsoi, että Dexialla oli erityisen asiantuntevana rahoitusalan palveluntarjoajana velvollisuus ottaa tämän riskialttiin ja monimutkaisen tuotteen yhteydessä velallisen edut riittävässä määrin huomioon ja varoittaa tätä painokkaasti sopimuksen ennaikaiseen päättämiseen liittyvästä jäännösvelan riskistä (varoitusvelvollisuus). Lisäksi Hoge Raad totesi, että Dexian olisi pitänyt tutkia velallisen tulo- ja varallisuustilanne sen varmistamiseksi, että hänen käytettävissään olevien varojen voitaisiin olettaa riittävän sopimuksenmukaisten maksuvelvollisuuksien täyttämiseen (tutkimusvelvollisuus). Jos Dexia ei ole täyttänyt varoitus- ja tutkimusvelvollisuuttaan, sen on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan maksettava vahingonkorvaus, mutta siviililain 6:101 §:n perusteella (oma tuottamus) kyseinen vahingonkorvaus rajoittuu kahteen kolmasosaan jäännösvelasta. Kun jäännösvelasta vähennetään vahingonkorvaus, velallisen maksettavaksi jää siten kolmasosa jäännösvelasta. Jos velallisen taloudellinen tilanne oli kuitenkin senkaltainen, että arvopaperileasingsopimuksesta johtuvat taloudelliset velvoitteet muodostavat hänelle kohtuuttoman taloudellisen rasituksen, Dexian on siinä tapauksessa, että se on laiminlyönyt kummankin huolellisuusvelvollisuutensa, korvattava vahinkona jäännösvelan kahden kolmasosan lisäksi myös kaksi kolmasosaa

- maksetuista koroista ja mahdollisista lyhennyksistä (jo maksetuista kuukausieristä).
- 8 Dexia vaati esillä olevassa menettelyssä aluksi loppulaskelman mukaisen jäännösvelan kolmasosan maksamista (Dexian mukaan 1 948,43 euroa ja 2 702,12 euroa) korotettuna 700 euron suuruisilla tuomioistuimen ulkopuolisilla kuluilla.
  - 9 Menettelyn kuluessa Dexia myönsi, että Z:n taloudellinen tilanne oli senkaltainen, että kyseessä oli kohtuuton taloudellinen rasitus ja se oli siksi velvollinen maksamaan Z:lle vahingonkorvauksen. Dexia katsoi, että sen oli maksettava vahingonkorvaus, jonka määrä on kaksi kolmasosaa jo maksetuista kuukausieristä, joista on vähennetty osinko, sekä kaksi kolmasosaa jäännösvelasta, joka käsittää erityisten ehtojen 6 kohdan perusteella muun muassa jäljellä olevien 41 erän nykyarvon. Dexia katsoi, että sillä oli kuitenkin oikeus kolmasosaan vielä maksamattomista eristä, ja se vähensi ne velastaan Z:lle. Dexia katsoi olevansa Z:lle kaiken kaikkiaan velkaa ensimmäisestä sopimuksen osalta 6 844,95 euroa ja toisen sopimuksen osalta 5 731,82 euroa.
  - 10 Kantonrechter (kantonijaosto) tuomitsi 21.5.2013 Dexian maksamaan Z:lle 18 804,60 euron summan. Dexian vaatimat jäljelle jääneet erät (nykyarvoon muunnettuina) oli kantonrechterin mukaan jätettävä huomiotta eikä niitä siten saanut vähentää Z:lle maksettavasta määrästä.
  - 11 Dexia valitti tästä ratkaisusta. Z on väittänyt, että erityisten ehtojen 6 kohta, johon Dexia perustaa jäljellä olevia erää koskevan (nykyarvoksi muunnetun) korvauksen, sisältää sakkokoron ja kyseistä kohtaa on pidettävä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetussa direktiivissä 93/13/ETY tarkoitettuna kohtuuttomana ehtona.
  - 12 Gerechtshof (ylioikeus) lykkäsi 29.11.2016 asian käsittelyä odottaen Hoge Raadin ratkaisua kansalliseen ennakkoratkaisupyyntöön, joka koski muun muassa kysymystä, onko erityisten ehtojen 6 ja 15 kohtaa pidettävä direktiivissä 93/17/ETY tarkoitettuina kohtuuttomina ehtoina.
  - 13 Hoge Raad totesi 21.4.2017 antamassaan ennakkoratkaisussa, että erityisten ehtojen 6 kohtaa on tosiaan pidettävä direktiivissä 93/13/ETY tarkoitettuna kohtuuttomana ehtona. Hoge Raadin mukaan tuomioistuimen on ostajan ja Dexian välisessä riita-asiassa todettava kyseinen ehto siviililain 6:233 §:n perusteella pätemättömäksi siltä osin kuin se koskee korkoeriä, jotka leasingsopimuksen päättämisen ajankohtana eivät vielä olleet erääntyneet. Hoge Raadin mukaan Dexialla ei siten ollut oikeutta kyseisiin korkoeriin. Kyseisen ehdon pätemättömäksi julistamisen seurauksiin sovelletaan Hoge Raadin mukaan dispositiivista kansallista oikeutta.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 14 Dexian mukaan Hoge Raadin ennakkoratkaisusta seuraa, että ehto, jonka perusteella Dexia saattoi sopimuksen enneaikaisen päättämisen tapauksessa vaatia jäljellä olevien kuukausierien maksamista, voidaan tosin todeta pätemättömäksi mutta Dexialle jää oikeus lainmukaiseen vahingonkorvaukseen, jota koskevassa siviililain 6:277 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos sopimus purkautuu kokonaan tai osittain, se sopimuspuoli, jonka laiminlyöntiin purkaminen perustuu, on velvollinen korvaamaan vastapuolelle tälle aiheutuneen vahingon, koska sopimusta ei noudateta molemminpuolisesti vaan se puretaan.”

- 15 Vahinko käsittää Dexian mukaan purkamisajankohtana jäljellä olevat erät, joista on vähennettävä etu, joka Dexialle aiheutuu purkamisesta. Dexia määrittelee purkamisvahinkonsa määräksi 6 653,33 euroa. Tämä määrä on (sopimuksessa vahvistetun koron ja purkamisajankohtana vallinneen huomattavasti alemman markkinakoron välisen eron vuoksi) suurempi kuin määrä, jonka Dexia laskutti Z:lta arvopaperileasingsopimuksen 6 kohdan nojalla.
- 16 Dexia väittää olennaisesti, että koska se ei voi enää vedota erityisten ehtojen 6 kohdan sopimusehtoon, jonka mukaan sillä on sopimuksen päättymisen jälkeen oikeus jäljellä oleviin eriin, sillä on purkamisen jälkeen joka tapauksessa oikeus dispositiivinen säännöksen mukaiseen vahingonkorvaukseen.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyyntöön perusteista

- 17 Määrä, jonka Dexia voi dispositiivisen oikeuden (siviililain 6:277 §:n) perusteella vaatia, on mahdollisesti suurempi kuin määrä, jonka Dexia olisi voinut veloittaa arvopaperileasingsopimuksen erityisten ehtojen 6 kohdan perusteella. Tämä johtuu sopimuksessa (vuonna 2000) vahvistetun koron ja purkamisajankohtana (vuonna 2006) vallinneen huomattavasti alemman markkinakoron välisestä erosta. Ajan kulumisen ja alentuneen koron vuoksi Z voisi tässä konkreettisessa tilanteessa joutua dispositiivista oikeutta (siviililain 6:277 §:ää) sovellettaessa epäedullisempaan tilanteeseen kuin sovellettaessa arvopaperileasingsopimuksen erityisten ehtojen (pätemättömäksi todettua) 6 kohtaa. Kysymys on siitä, voiko Dexia tällaisessa tapauksessa vedota dispositiiviseen oikeudelliseen säännökseen.
- 18 Yhdistetyissä asioissa C-96/16 ja C-94/17, Banco Santander ja Escobedo Cortés, esitettiin asian C-94/17 yhteydessä vastaavanlainen kysymys, nimittäin onko kohtuuttoman viivästyskoron korkokannan sisältävän ehdon pätemättömäksi toteamisella oltava muitakin vaikutuksia, kuten se, että koron, niin pääomalle maksettavan koron kuin viivästyskoron, kertyminen estetään kokonaan tai että lakisääteiset korot on maksettava, tilanteissa, joissa lainanottaja ei täyty velvollisuuksiaan. Unionin tuomioistuin jätti kuitenkin vastaamatta tähän kysymykseen. Tätä taustaa vasten ja ottaen huomioon, että nämä kysymykset

tulevat tai voivat tulla esille lukuisissa vastaavanlaisissa asioissa, esitetään ennakkoratkaisukysymykset.

TYÖASIAKIRJA